

заставяше съ нѣкой външенъ или вътрѣшенъ натискъ. Турцитѣ и тѣхнитѣ западни приятели въ дѣлата на Т. Ц. Б. Комитетъ виждаха сѣверната мечка, а пакъ Русситѣ намираха да е дѣло на чужди рѣцѣ; никои не искаше да повѣрва, че това движение е чисто българско отъ български глави и рѣцѣ вършено. Мемоартъ искаше прѣобразования — *дуализъмъ*, за пелучването на които по миренъ начинъ трѣбваше да се работи все тѣй мирно. Появяването на четитѣ щѣше твърдѣ рано да прѣсече миролюбивия опитъ; естествено тѣ съ *явнитѣ* си бунтовнически дѣйствия, щѣха да олицетворяватъ, *тайния* комитетъ и нему щѣше да се прѣпише организацията имъ. Прѣдъ туй основателно заключение, нѣкои отъ другаритѣ бѣха на мнѣние да се издѣйствува чрѣзъ румънския комитетъ парализиранieto на това движение на четитѣ съ отстранението на главатаритѣ имъ. На това мнѣние настояваше най-много Грудовъ. Други бѣха на мнѣние да се остави на свобода течението, когато не сме въ сила да го въспремъ безъ да надѣнемъ на съвѣстѣта си една отговорность твърдѣ близо на прѣдателството, още повече като нето можахме да опрѣдѣлимъ, да ли четитѣ не ще иматъ по рѣшающъ гласъ въ сѣдбинитѣ на отечтството съ кръвнитѣ жъртви, които щѣха да даджтъ. На това послѣдно мнѣние бѣхме, другаря Андрѣевъ, азъ и още други, и то се прие съ рѣшение на неутралность: да не поливаме огъня, нито съ кашка вода, нито съ кашка масло²⁾. Но съ всичкото наше рѣшение, буйнитѣ елементи изъ между насъ минаха пакъ въ лагера на четитѣ.

И така четитѣ минаха, първата кръвъ се пролѣ и пропастьта между съжителитѣ, българи и турци, се ископа, за да се напълни, въ течението на една десятка години, съ труповетѣ на десятки хиляди българи, искланъ народъ, и на стетини хиляди русси и турци. Съществуването на Турция, като европейска държава, се компромитира, а пакъ това на въздигнатото надъ тия кръвни жъртви българско Княжество — прѣдъ очитѣ ни е, и азъ незная, какъ да го нарѣкж

Това е на кратко и въ общи черти историята на Първия Т. Ц. Б. Комитетъ, д о колкото знамъ и помня. За повече свѣдения ще направите добрѣ да се отнесете до г-на Ат. Андрѣева, сега прокуроръ при Руссенския Апел. Сѣдъ. Той е единъ отъ живи останалитѣ устроители на Комитета и може да допълни моитѣ съ други отъ самото начало на тоя комитетъ. Защото прѣди да влѣза азъ въ комитета, помѣнатия бѣше ходилъ въ Търново да устроява сокурсалитѣ му.

Отъ тогава, ето вече 30 години, прѣпѣлнени съ толкова важни и величественни събития, та кое човѣкъ по напрѣдъ да помни.

²⁾ Въ Броеветѣ 10 и 11 отъ 1867, на *явния* си органъ в. „Народность“, *Тайния* Комитетъ даде съ двѣ писма до редакц. съ псевдонима: „Жив“, морална смѣтка прѣдъ народа за политиката си и обяви за неприсъствието си въ тия чети, като напечатана и едно: „Основно законоположение на тайнитѣ народни комитети“, както и клѣтвата на тайния комитетъ. Въ Нар. библиотека въ София се спазва едно тѣло на цѣлото издание на в. „Народность“, и любопитния може да провѣри.